logopedie.cz | 23.11.2026

RECENZE KNIHY

GESTIKULACE V KOMUNIKACI OSOB S DIAGNOSTIKOVANOU AFÁZIÍ

David Konopáč[1]

David Konopáč

Hned zpočátku je třeba upozornit na skutečnost, že recenzovaná publikace je z oboru lingvistiky. Neposoudím, nakolik hodnotná může být pro jazykovědce, ale logopedům její čtení mnoho užitečného nepřinese. Druhá důležitá informace je ta, že kniha zdaleka nenaplní očekávání vzbuzená názvem. Nejedná se o komplexní pojednání o gestikulaci osob s afázií, čtenář je pouze svědkem malého výzkumu provedeného na šesti lidech s náhodnými typy a stupni afázie, přičemž jeden z šestice účastníků dokonce odmítl zkoumání dokončit. O tom, jakým způsobem už výběr participantů pravděpodobně devalvuje výsledky samotného autorova bádání, se rozepíšu později.

A co že je tedy obsahem díla? V první, teoretické části knihy si přečteme, jakým způsobem se jazykovědci v historii přeli o významnost/bezvýznamnost gest, jak se pokoušeli o jejich popis a kategorizaci, jak zkoumali souvislost gestikulace s mluveným sdělením. V samostatné kapitole je pak představena afázie v Bostonské klasifikaci. Je zde bohužel ignorována apraxie, přestože je velmi častou komplikací afázie, ba v Lurijově pojetí je přímo principem tří jejích velmi častých typů: aferentní motorické afázie (kinestetická apraxie – přibližný ekvivalent orální, respektive verbální apraxie), eferentní motorické afázie (kinetická apraxie – Brocova, expresivní afázie) a dynamické afázie (regulační apraxie). Opomenutí apraxie je mrzuté zejména v kontextu zaměření celého výzkumu na gestikulaci: víme přece, že apraxie deformuje provádění záměrných pohybů a v důsledku tak znejasňuje význam klientových gest nebo pantomimy; vždyť ono ani přikývnutí nebo zavrtění hlavou nemusí vždy odpovídat klientovu záměru.

Ve druhé, výzkumné části sledujeme, jak autor (respektive jím pověřený tým studentů) zopakoval lingvistický výzkum provedený před několika lety v Německu: šesti lidem s rozličnou afázií (v různých stupních: 2× Brocova afázie, 2× Wernickeho afázie, 2× transkortikální motorická afázie) promítl čtyři díly animované grotesky o ovečce Shaun, přičemž následně natočil, jakým způsobem účastníci výzkumu rekapitulují děj. Stejně bylo naloženo i s kontrolní skupinou dvanácti intaktních osob, pravděpodobně studentů. Pořízený videozáznam (jak mluvený projev, tak gestikulace) je pak na mnoha desítkách stran podrobně rozebírán, vyhodnocován a nakonec proměněn v tabulky. Cílem pokusu je přitom dokázat, že osoby s afázií přenášejí pomocí gest více informací než neafatičtí mluvčí.

A pointa knihy o 214 stranách je obsažena v následujícím souvětí: „Čím více je osoba s afázií řečově postižena, tzn. čím méně slov produkuje, tím více do svého projevu zapojuje gestikulaci nejen proto, aby si tak byla schopna rychleji a efektivněji vzpomenout na cílové slovo, příp. i delší konstrukci, ale také proto, aby případným gestem chybějící řečové vyjádření zcela nahradila."

Zní to logicky. Na základě klinických zkušeností ale nemohu jednoznačně souhlasit. Realita je mnohem složitější. Jsem přesvědčen, že pokud by autor provedl tentýž pokus s jinou skupinou (pouhých!) šesti lidí s jinými typy afázie v jiných stupních tíže, mohl by lehce získat dokonale opačný výsledek. Osoby s afázií se liší nejenom druhem afázie a její tíží (což představuje nezměrnou škálu projevů), plus mírou možné apraxie, ale také kvalitou kognitivních funkcí, charakterem a temperamentem. Afatičtí účastníci předkládaného výzkumu byli s velkou pravděpodobností vybráni tak, aby se s nimi dobře spolupracovalo; jinými slovy: závěr výzkumu je vzhledem ke sporným kritériím výběru testovaných osob taktéž sporný. Ostatně cituji: „Test afázie VFF jsme nepoužili, protože náš výzkum není primárně orientován na řečový projev afatiků, nýbrž na to, jakým způsobem a zda vůbec používají gesta. Míru kognitivního deficitu jsme taktéž nezohlednili, neboť jsme se spoléhali na informace od klinické logopedky, která vybrala afatiky vhodné k danému typu výzkumu, a to zejména na základě dlouhodobého pozorování těchto osob. U dvou afatiků byla částečně přítomna pravostranná hemiparéza, i ta však byla vyhodnocena jako nezamezující produkci gest, neboť tito dva afatici účelně gestikulovali pouze levou rukou."

Publikace je psána složitým jazykem; prakticky každou větu je nutno číst opakovaně. Čtenářova námaha bohužel není odměněna; pro logopedy je význam této konkrétní knihy zcela okrajový. Nicméně počkejme si, kam lingvisté v budoucnu dospějí; toto je evidentně teprve začátek.

Literatura

JANEČKA, M. 2022. Gestikulace v komunikaci osob s diagnostikovanou afázií. Praha: Karolinum.

[1] Mgr. David Konopáč, DiS., Státní léčebné lázně Janské Lázně, s. p., 542 25 Janské Lázně, Česká republika. E-mail: davidkonopac@seznam.cz.